

Дәрисниң мавзуси: Әдәбият нәзәрийәси: ғәзәл, рубайи, поэзия

Дәрисниң мәхсити:

- а) әдәбиятшунаслиқ, әдәбият нәзәрийәси, ғәзәл, рубайи тоғрисида чоңкур чүшиник бериш;
- ә) һәр қайсисиға алаһидә тохтилип, мисалларни кәлтүрүш арқилиқ оқуғучиларниң мавзу бойичә чүшинигини кәңәйтиш;
- б) оқуғучиларни билимликкә, тәртип – интизамлиққа тәрбийиләш;

Дәрисниң түри: йеңи дәрис

Қоллинилған көрнәкликләр: интерактивлиқ тахта, слайдлар,
схемилар

Пайдиланған әдәбиятлар: 9 – синип уйғур әдәбияти дәрислиги,
“Мектеп” 2013ж С. Моллавутов, Д. Рәйһанов,
мәтбуат васитилири

Дәрисниң берилиши

I. Уюштуруш қисим

II. Өй тапшурмисини сораш

- 1) Нәвбәтийниң һаяти вә ижадийити
- 2) Нәвбәтийниң бизгичә йетип кәлгән әсәри
- 3) Әмгәклириниң алаһидилиги, мәзмуни

III. Өй тапшурмисини тест арқилиқ йәкүнләш

Тест тапшурмилири

1. Йүсүп Хас Һажип “Қутадғу билик ” дастанини нәччинчи жили йезип тамамлиди?

А. 1019 – ж

В. 1074 – ж

С. 1069 - ж

2 . Маһмут Қәшқәрийниң әсәрини көрситиң.

А. “Қутадғу билик”   В. “Дивану луғәтит түрк ”   С. “Әтәбәтул һәққайиқ”

3. Ә. Йүгнәкийниң “Әтәбәтул һәққайиқ” әсәри нәччинчи әсәргә тәәллүк.

А. XI ә

В. XII ә

С. IX ә

4. Насир Рәбғузий қайси шәһәрдә дуняға кәлди?

А. Турпан

В. Қумул

С. Қәшқәр

5 . “Йүсүп- Зуләйха ” қиссисиниң муәллипини ениқлаң.

А. Н. Рабғузий

В. Ә. Наваий

С. Сәккакий

6. Лутфий яратқан дастанни көрситиң.

А. “Гүл вә Нәвруз” В. “Ләйли - Мәжнун” С. “Шаһ Бәһрам вә Диларам”

7. Узун вә қисқа боғумларниң муттәсир тәкрари нәтижисидә вужутқа кәлгән квантативлик шеирий система қандақ дәп атилиду?

А. Аруз вәзни В. Чачма вәзни С. Бармақ вәзни

8. Әлишир Навайиниң “Пәрһат –Ширин” дастаниддики сәлбий образлар.

А. Пәрһат, Ширин В. Хисрәв, Шируйә

С. Мәһинбану, Шапур, Бәһрам

9. “Тәзкирәи чихитән”, “Сәпәрнамә” охшаш әсәрләрниң муәллипи

А. Зәлилий В. Әрший С. Харабатий

10. Йүсүп Хас һажип тәхминән нәччинчи жили туғулған?

А. 1085 – ж

В. 1069 – ж

С. 1019 - ж

Тест жаваплири

1 – С

2 – В

3 – С

4 – С

5 – А

6 – А

7 – С

8 – В

9 – А

10 – С

Баһалаш нормативи

“5 ” - 9 -10

“4 ” - 7 - 8

“3 ” – 5 - 6

“2 ” - 5 ТИН ТӨВЭН

IV. Йеңи мавзуни чүшәндүрүш
ӘДӘБИЯТ ТОҒРИЛИҚ ВӘ
ӘДӘБИЯТНИ УГИНИДИҒАН
ИЛИМ ӘДӘБИЯТШУНАСЛИҚ
ДӘП АТИЛИДУ.

Әдәбият
шунаслик

Әдәбият
нәзәрийәси

Әдәбият
тарихи

Әдәбий
тәнқит

**Әдәбият нәзәрийәси – турмушни әкс
әттүрүш вә үгинип билишниң бир
шәкли ретидики бәдий әдәбиятнин
маһийити тоғрисидики, жәмийәт
тәрәққиятида әдәбий әсәрләрнин
тутқан орни вә әһмийити
тоғрисидики, бәдий әдәбиятнин
түрлири һәм униң тәсвир васитилири
тоғрисидики пән**

Эпос

Лирика

Әдәбий
жанрлар

Драма

Эпос – баянатлик әдәбиятниц бир түри.

Драминиң әң асасий алаһидилиги – сәһнидә қоюлиши.

Лирикида ечип берилгән кишиниң ички дунияси шу кишиниң өзиниму, униңдики кәйпиятини туғдурған һаят шараитлириниму тәсәввур қилишқа имкан бериду.

Эпос

- Роман
- Повесть
- Некайә
- Очерк
- Чөчәк
- ривайәт

Лирика

- Ғәзәл
- Қәсидә
- Мурәббә
- Мухәммәс
- Мусәддәс
- Рубайи

Драма

- Трагедия
- Комедия
- Драма
- Водевиль
- Пьеса

Рубайи – түзүлиши төрт мисрадин ибарэт болган шеирий система.

Қапийә схемиси: а-а-б-а, а-а-в-а, а-а-г-а ...

**Анам тили – ана тилим – шан тилим,
У сүт билән киргән маңа жан тилим.
Жүригимниң ялқунини салют қил,
Чачқан әлгә шеир тилим, нан тилим.**

Ғәзәл – умумән шәриқ поэзиясидә кәң таралған жанр.
Ғәзәл кам дегәндә 3 бейиттин, көп болғанда он
икки бейиттин ибарәт кичик һәжимлик шеир.

Қапийә схемиси: а – а, б – а, в – а, ...

Әй, сәба, бәргил хәбәр ул шәһсуарим кәлдимү?
Лутф етиб һалим сорарға һәм диярим кәлдимү?
Кәлсә ярим, һәр заман ғәмкин көңүл тәскин тапар,
Хәстә көңлүм шад етәргә нәвбаһарим кәлдимү?

VI. Схема, слайдлар арқилиқ мавзуні пишікдаш вә йәкүнләш.

VII. Оқуғучилар билимини баһалап, өйгә тапшурма бериш

Бир ғәзәл вә рубайи ядлаш

A close-up photograph of a fountain pen nib and a quill pen resting on a piece of aged parchment paper. In the top left corner, there is a small, dark inkwell. The background is a textured, light brown surface, possibly a wooden desk or a book cover. The text is written in a bold, dark red, serif font.

**Дикқитинцларға
көптин – көп рәхмәт**